

FACTSHEET

Discriminatie en Seksuele
gerichtheid

FACTSHEET DISCRIMINATIE EN SEKSUELE GERICHTHEID

1. Seksuele gerichtheid

Seksuele gerichtheid geeft antwoord op de vraag tot welke gender of welk geslacht een persoon zich seksueel aangetrokken voelt. Dit kan zijn tot hetzelfde geslacht of gender (homoseksualiteit), tot het andere geslacht (heteroseksualiteit), tot meerdere of alle geslachten/genders (bi- of panseksualiteit) of geen enkel geslacht of gender (aseksualiteit).

Seksuele gerichtheid verschilt van romantische aantrekkingskracht. Een persoon kan zich romantisch aangetrokken voelen tot bijvoorbeeld iemand van het andere geslacht, maar zich hier niet seksueel tot aangetrokken voelen, en tot hetzelfde geslacht wel. Voor zowel seksuele gerichtheid als romantische aantrekkingskracht geldt dat er veel diversiteit in bestaat.

Seksualiteit kan zich op verschillende manieren uiten: in gedrag, gevoelens of identiteit. Het is belangrijk om dit onderscheid te maken: want niet iedereen die homoseksuele gevoelens heeft, heeft ook homoseksueel contact (gedrag), en/of noemt zichzelf homoseksueel (identiteit). Ook is het mogelijk dat iemand homoseksueel contact heeft, zonder homoseksuele gevoelens te hebben of zich te identificeren als homoseksueel. Niet-heteroseksuele personen, transgender personen en intersekse personen worden als groep wel eens aangeduid als LHBTIQA+ (of een kortere versie hiervan). De letters staan achtereenvolgens voor lesbisch, homoseksueel, biseksueel, transgender, intersekse, queer, aseksueel en de plus staat voor alles wat niet in deze hokjes past (maar ook niet cis en hetero is). In deze factsheet wordt vooral ingegaan op discriminatie van lesbische vrouwen en homoseksuele mannen.

In Nederland voelt zo'n 4 tot 7% zich in mindere of meerdere mate aangetrokken tot seksegenoten en kan daardoor worden gezien als lesbisch, homoseksueel of biseksueel (LHB) (*Kuyper, 2018*). LHB-persoonen worden geconfronteerd met diverse vormen van discriminatie op grond van hun homo- of biseksualiteit (de juridische term daarvoor is 'seksuele gerichtheid'). Het kan daarbij gaan om geweldsdelicten, pesterijen in de buurt, in het onderwijs of op de werkvloer, of uitgescholden worden op straat.

2. Bescherming tegen discriminatie

De Nederlandse wetgeving beschermt personen tegen ongelijke behandeling alleen vanwege het feit dat zij een homoseksuele of heteroseksuele gerichtheid hebben.

Vanaf 22 februari 2023 is seksuele gerichtheid als discriminatiegrond opgenomen in artikel 1 van de Grondwet. Het artikel luidt: "Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, handicap, seksuele gerichtheid of op welke grond dan ook, is niet toegestaan."

Sinds 1994 is in Nederland de Algemene Wet gelijke behandeling (AWGB) van kracht. Deze wet biedt bescherming aan mensen die gediscrimineerd worden op onder meer de grond seksuele gerichtheid. De AWGB geldt voor de volgende terreinen:

- Arbeid (bijvoorbeeld bij werving en selectie, arbeidsbemiddeling, ontslag en omgang op de werkvloer);
- Goederen en diensten (bijvoorbeeld bij wonen, gezondheidszorg, onderwijs, financiële dienstverlening, sporten en uitgaan);

- Het vrije beroep (bijvoorbeeld freelancers en zelfstandig ondernemers, zoals makelaars, artsen en architecten);
- Lidmaatschap vakbond of vereniging van beroepsgenoten (personen die belemmerd worden om lid te worden van een vakbond of een vereniging van beroepsgenoten kunnen hierop een beroep doen);

Op 1 juli 2015 is de zogenaamde ‘enkele-feitconstructie’ uit de Algemene wet gelijke behandeling (AWGB) verdwenen. De enkele-feitconstructie hield in dat organisaties met een godsdienstige of levensbeschouwelijke grondslag aan hun personeel functie-eisen mogen stellen die gerelateerd zijn aan de grondslag. Een christelijke school mag niet een leerkracht weigeren of ontslaan vanwege het enkele feit dat zij, hij of hen homoseksueel is bijvoorbeeld. Dat kan alleen als er ‘bijkomende omstandigheden’ zijn. De enkele-feitconstructie veroorzaakte veel misverstanden en zorgde voor veel discussie. De frase ‘bijkomende omstandigheden’ suggereerde dat ontslag van een leerkracht door een christelijke school wel mogelijk was. Dit was niet het geval. Door de enkele feit-constructie te schrappen is de wet verduidelijkt. Met de wetswijziging blijft er wel een uitzondering bestaan voor bijvoorbeeld bijzondere scholen, zodat zij leraren kunnen selecteren op basis van hun godsdienstige overtuiging. Scholen mogen daarbij alleen onderscheid maken op godsdienst en niet op andere gronden zoals homoseksuele gerichtheid.

Het strafrecht biedt bescherming tegen bedreiging en geweld. Artikelen 137c tot en met 137f van het Wetboek van Strafrecht benoemen hetero- of homoseksuele gerichtheid als grond voor bescherming tegen belediging of het aanzetten tot haat of discriminatie. Artikel 429quater van het wetboek van strafrecht verbiedt discriminatie op grond van hetero- of homoseksuele gerichtheid bij uitoefening van een ambt, beroep of bedrijf.

In de Europese Unie biedt de Richtlijn 2000/78/EG bescherming tegen discriminatie op grond van godsdienst of overtuiging, handicap, leeftijd of seksuele gerichtheid op het werk. Op mondiaal niveau wordt seksuele gerichtheid niet als een discriminatiegrond erkend. Om hieraan iets te doen zijn in 2006 de Yogyakarta Beginselen opgesteld: uitgangspunten voor de toepassing van de internationale wetten voor de mensenrechten met betrekking tot seksuele gerichtheid of oriëntatie en transeksualiteit (www.yogyakartaprinciples.org, 2007). Omdat de beginselen geen verdrag zijn, hebben zij geen rechtsgeldigheid. Wel worden de beginselen door mensenrechtenorganisaties en activisten ingezet om de situatie van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen wereldwijd te verbeteren.

3. De maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit

Diverse onderzoeken hebben de maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit in Nederland in kaart gebracht. Dit gebeurt aan de hand van enquêteonderzoek onder de hele bevolking. Uit een overzichtsonderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau blijkt dat slechts een kleine groep Nederlanders (4% van de bevolking) negatief staat tegenover homoseksualiteit en bisexualiteit (Huijnk, 2022). In de afgelopen vijftien jaar is de Nederlandse bevolking steeds positiever gaan denken over homo- en bisexualiteit. Het percentage met een positieve opvatting is gestegen van 53% in 2007 tot 76% in 20120, terwijl het percentage met een negatieve houding in dezelfde periode daalde van 15% naar 4% (Huijnk, 2022). Deze positieve houding is een stuk minder als men daadwerkelijk met homoseksueel gedrag geconfronteerd wordt. Tegenover homoseksuele uitingen is men minder tolerant dan tegenover heteroseksuele uitingen: 25% van de ondervraagden zegt het aanstootgevend te vinden om twee mannen zoenend op straat te zien, terwijl 9% daar moeite mee heeft als het om een man en een vrouw gaat (Huijnk, 2022). Groepen die hier beduidend negatiever over denken dan het gemiddelde van de algemene Nederlandse bevolking, zijn leden van de Protestantse Kerk Nederland, leden van overige religies en mensen woonachtig in niet-stedelijk gebied. De onderlinge verschillen tussen de sociaal-demografische groepen zijn afgenomen. Bij de

groepen met de minste acceptatie in 2006 zijn de opvattingen verhoudingsgewijs het meest positief veranderd. De opvattingen over homo- en biseksualiteit zijn de afgelopen vijftien jaar in Nederland dus dichterbij elkaar komen te liggen.

De maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit is dus groot. Echter, tegenover homoseksueel gedrag is men duidelijk minder tolerant dan tegenover heteroseksueel gedrag.

4. Gevoelens en ervaringen van onveiligheid en discriminatie

Ook al scoren inwoners van Nederland relatief hoog wat betreft de maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit in onderzoeken: homoseksuele mannen en lesbische vrouwen voelen zich duidelijk onveilig dan heteroseksuele mannen en vrouwen. Met respectloos gedrag door onbekenden op straat worden LHB-persoon vaker geconfronteerd dan heteroseksuelen (CBS, 2022). Ook ervaren LHB-persoon minder sociale cohesie in de buurt, voelen zich vaker onveilig op straat en krijgen ze vaker dan heteroseksuele personen te maken met respectloos gedrag en diverse vormen van cyberpesten (Van Beusekom & Kuypers, 2018). In een onderzoek van de Europese Unie meldt een op de tien van de Nederlandse LHB-respondenten fysiek aangevallen te zijn in de vijf jaar voor het onderzoek (FRA, 2020). Uit datzelfde onderzoek blijkt dat 22% van de LHB-persoon in Nederland ooit bij de politie aangifte heeft gedaan van een fysieke of seksuele aanval.

In 2020 publiceert het Sociaal en Cultureel Planbureau een onderzoek naar de discriminatie-ervaringen van inwoners van Nederland in 2018 (Andriessen et al., 2020). Voor dit onderzoek vulden meer dan 8.500 inwoners van Nederland een enquête in. Uit dit onderzoek blijkt dat heteroseksuele personen veel minder discriminatie ervaren dan LHB-persoon. Inclusief twijfel over het wel of niet discriminatie is, gaat het bij hetero-persoon om 37% die discriminatie hebben ervaren, en bij LHB-persoon om 47%. Wanneer de twijfel buiten beschouwing wordt gelaten, gaat het om 25% van de hetero's en 37% van de LHB-persoon. Heteroseksuelen voelen zich nauwelijks op de grond seksuele gerichtheid gediscrimineerd (0,5%), terwijl dit voor LHB-persoon wel een heel belangrijke discriminatiegrond is: van de LHB-persoon met een discriminatie-ervaring bracht 22% dit in verband met hun seksuele gerichtheid. Op de andere discriminatiegronden is er geen significant verschil tussen heteroseksuele en LHB-persoon. LHB-persoon ervaren vaker discriminatie in de vorm van negatieve bejegening en in de vorm van seksueel lastigvallen dan hetero-persoon.

In 2022 publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek gegevens over ervaren discriminatie afkomstig uit de 13e editie van de Veiligheidsmonitor (CBS, 2022). Voor deze editie hebben in 2021 ruim 170 duizend personen van 15 jaar en ouder een vragenlijst ingevuld. Volgens deze editie hebben 1,6 miljoen Nederlanders oftewel 10% van de bevolking, in de afgelopen 12 maanden, discriminatie ervaren. Deze percentages liggen hoger voor homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Van de homoseksuele mannen zegt 24% en van de lesbische vrouwen 22% zich in het afgelopen jaar gediscrimineerd te hebben gevoeld. Uit de Veiligheidsmonitor komt voorts naar voren dat homoseksuele mannen en lesbische vrouwen zich in de eigen buurt duidelijk onveilig voelen dan heteroseksuele mannen en vrouwen (CBS, 2022).

Discriminatie-ervaringen of de angst gediscrimineerd of niet geaccepteerd te worden, kunnen ervoor zorgen dat LHB-personen niet voor hun seksuele gerichtheid uitkomen. Zo geeft een panelonderzoek van het televisieprogramma *EenVandaag* aan dat veel LHBTI-personen hun gedrag aanpassen om negatieve reacties over seksuele oriëntatie, genderidentiteit of geslachtskenmerken te voorkomen. In 2020 geeft de helft (52%) aan dat te hebben gedaan in het afgelopen jaar (*Kamphuis, 2020*). Uit hetzelfde onderzoek komt naar voren dat 40% van de LHBTI-personen het afgelopen jaar te maken gehad heeft met negatief gedrag, zoals negatieve opmerkingen of scheldpartijen vanwege hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit of geslachtskenmerken.

Onveiligheidsgevoelens, ervaringen met discriminatie en het verhullen van de seksuele gerichtheid zorgen voor gemiddeld meer stress onder LHB-personen dan onder heteroseksuelen. Deze vorm van stress wordt ook wel minority stress of minderheidsstress genoemd.

5. Meldingen van discriminatie

Discriminatie-ervaringen kunnen worden gemeld bij een antidiscriminatievoorziening (ADV), maar uit onderzoek weten we dat gemiddeld slechts een op de acht discriminatie-ervaringen ergens wordt gemeld (*Andriessen, Fernee & Wittebrood, 2014*). In 2022 betreft 7% van de meldingen bij de ADV's over discriminatie de grond seksuele gerichtheid (*Walz & Fiere, 2023*). Dat zijn 353 meldingen in totaal. De afgelopen jaren schommelt het aantal meldingen over discriminatie op grond van seksuele gerichtheid zo tussen de 4 en 9%.

De politie registreert in het jaar 2022 2.152 discriminatie-incidenten op grond van seksuele gerichtheid (*Walz & Fiere, 2023*). Dat is 32% van het totale aantal geregistreerde discriminatie-incidenten. Deze incidenten betreffen belediging, uitsluiting, bedreiging en mishandeling. Het kan ook gaan om zeer gewelddadige incidenten. Zulke incidenten duiden erop dat homoseksualiteit niet zo geaccepteerd is als blijkt uit opinieonderzoeken. Een vermoedelijk groot (maar onbekend) deel van de geregistreerde incidenten in deze categorie gaat over het gebruik van het woord 'homo' als algemeen scheldwoord.

Het totaal aantal verzoeken om een oordeel over discriminatie op grond van seksuele gerichtheid bij het College voor de Rechten van de Mens is vrij klein. Het College voor de Rechten van de Mens ontvangt in 2022 15 verzoeken om een oordeel over discriminatie op deze grond, 2% van het totaal aantal verzoeken. In 2021 waren het er 8, ofwel 1% van het totaal (*College voor de Rechten van de Mens, 2023*).

6. Onderwijs

In het onderwijs staat een aanzienlijk deel van de leerlingen afwijzend tegenover homoseksueel gedrag. Zo vindt ongeveer 31% van de tien leerlingen het vies als twee jongens met elkaar zoenen (12% van de leerlingen op het basisonderwijs en 8% van de leerlingen op het voortgezet onderwijs vindt het vies als het om een jongen en een meisje gaat). Als twee meisjes zoenen, wordt dat vies gevonden door 29% van de leerlingen in het basisonderwijs en 19% van de leerlingen in het voortgezet onderwijs (*Kuyper, 2018*). LHB-scholieren worden gemiddeld vaker gepest. Het percentage scholieren dat wekelijks wordt gepest, ligt met 16% vier keer zo hoog als onder heteroseksuele leerlingen (4%) (*Kuyper, 2016*). De verhoogde niveaus van pesten onder LHB-scholieren verklaren deels waarom ze meer psychosomatische, emotionele en gedragsproblemen hebben. Zelfdoding komt onder LHB-jongeren meer voor dan onder heteroseksuele jongeren. De voornaamste risicofactor voor suïcidaliteit onder LHB-jongeren is dat zij gepest worden op school vanwege hun seksuele gerichtheid. In 2012 werd het verplicht voor alle scholen om voorlichting te

geven over respectvol omgaan met seksuele diversiteit. Daaronder valt onder meer de bevordering van tolerantie en acceptatie van homoseksualiteit en LHBTIQ+-personen.

In een onderzoeksrapport concludeert de Inspectie van het onderwijs dat de grote meerderheid van de scholen voldoet aan hun wettelijke opdracht om voorlichting te geven over respectvol omgaan met seksuele diversiteit (*Inspectie van het Onderwijs, 2016*). 86% van de basisscholen besteedt aandacht aan seksuele diversiteit, aldus de Inspectie. Een andere peiling komt echter uit op een lager percentage: 65% (*Van Ditzhuijzen & Reitzema, 2020*).

Vanaf 1 augustus 2021 gelden nieuwe wettelijke eisen voor bevordering van burgerschap in het (speciaal) basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs. Deze wettelijke opdracht om 'actief burgerschap en sociale cohesie' te bevorderen, verduidelijkt de burgerschapsopdracht uit 2006. Verder krijgt de burgerschapsopdracht een meer verplichtend karakter (*Min. voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media, 2021*). Aan de onderwijswetten wordt het volgende lid toegevoegd: "het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat in gelijke gevallen gelijk behandeld worden." Scholen in het speciaal basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs krijgen zo de expliciete verplichting te werken aan LHBTIQ+-acceptatie en het stimuleren van respect voor mensen met een beperking of met een andere godsdienst, levensovertuiging, afkomst of geslacht.

Onderzoek van het Sociaal en Cultureel Planbureau maakt duidelijk dat LHB-scholieren en -studenten relatief veel discriminatie ervaren in het onderwijs (*Andriessen et al, 2020*). Tussen de 2 en 3% van alle scholieren en studenten in Nederland geeft aan gestopt te zijn met hun opleiding als gevolg van discriminatie. Onder LHB-studenten en scholieren ligt dit aandeel beduidend hoger: 8% van deze groep is als gevolg van discriminatie gestopt met hun opleiding.

Voor wat betreft de kwaliteit van het onderwijs constateert de Inspectie dat het onderwijs gericht op omgaan met seksualiteit en seksuele diversiteit vaak incidenteel van karakter is, weinig doelgericht en afhankelijk van de leraar. Een recent onderzoek van de Amerikaanse Columbia University in samenwerking met COC Nederland wijst uit dat LHBT-leerlingen het zwaar hebben (*Pizmony-Levy, 2018*). Uit het onderzoek blijkt dat op middelbare scholen veel negatieve dingen over homo's worden gezegd, zowel door leerlingen als docenten (79,9% resp. 46,4% van de leerlingen die negatieve dingen hoorden). LHBT-scholieren hebben daar veel last van (57,6%), maar docenten treden er volgens de leerlingen die het meemaken zelden adequaat tegen op. 43,6% van de LHBT-leerlingen werd het afgelopen jaar uitgescholden wegens hun seksuele oriëntatie. Ook kreeg een forse groep LHBT-scholieren het afgelopen jaar te maken met licht (13,4%) of zwaar (6,4%) geweld wegens hun seksuele oriëntatie of genderexpressie (7,7% resp. 2,7%). De meeste leerlingen (61,8%) die dat meemaken, melden dit bij het schoolpersoneel, maar slechts weinig van hen vinden dat daar adequaat op gereageerd wordt (37,8%). Uit het onderzoek wordt ook duidelijk hoe de situatie voor LHBT-personen op school kan worden verbeterd. Zo gaat het véél beter op scholen met ondersteunende docenten, een Gender and Sexuality Alliance (GSA) en goede aandacht voor LHBT-acceptatie in de les.

7. Beleid overheid

De Nederlandse overheid voert een beleid voor de emancipatie van LHB-personen. De meest recente emancipatienota van de landelijke overheid is uitgekomen in het najaar van 2022 (*Minister van OCW, 2022*). In deze nota, getiteld "Emancipatie: een opdracht voor ons allen", staat hoe de

regering in de kabinetsperiode 2022-2025 de emancipatie-principes op het gebied van gendergelijkheid en LHBTIQ+-emancipatie in de dagelijkse praktijk wil terugzien. De nota richt zich zowel op de emancipatie van vrouwen als de emancipatie van LHBTIQ+ personen. De nota focust onder meer op het verbeteren van de sociale veiligheid en de acceptatie van LHBTIQ+ personen

Een groot aantal gemeenten voert een LHBTIQ+-emancipatiebeleid. Nederland kent inmiddels 56 Regenbooggemeenten, die deelnemen aan het programma Regenboogsteden van het ministerie van OCW en zich in beleid en praktijk sterk maken voor het verbeteren van de sociale acceptatie, veiligheid en emancipatie van LHBTIQ+-personen (*Meijssen en Van Hoof, 2022*).

8. Wat kan je doen als je als LHBTIQ+ persoon wordt gediscrimineerd?

Uitgescholden op straat? Gepest door de burens? Collega's op je werk die nare dingen tegen je zeggen, omdat je homoseksueel bent? De kans is groot dat het om een verboden onderscheid gaat.

Meld het bij RADAR. We kijken samen wat we kunnen doen om je situatie te verbeteren. Bijvoorbeeld een gesprek met je werkgever. Of aangifte doen bij de politie. Of een klacht indienen bij het College voor de Rechten van de Mens. Ook als je geen stappen wil ondernemen is het belangrijk om je ervaring te melden. Dankzij je melding kunnen wij ongelijke behandeling in kaart brengen, voorkomen en bestrijden.

Zie voor meer informatie:

- Het COC Nederland is een vereniging die sinds 1946 opkomt voor de emancipatie en belangen van lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuelen en transgender personen (LHBTIQ+ personen). [Website COC Nederland](#).
- Een Gender and Sexuality Alliance, oftewel een GSA, is een groep van homo- en heteroleerlingen die acties op touw zet in het voortgezet onderwijs om scholen veiliger te maken voor LHBTIQ+ leerlingen. [Website GSA](#).
- Movisie besteedt op haar website aandacht aan het thema LHBTIQ+-emancipatie. [Website](#).
- Bij de politie kun je aangifte doen van discriminatie. De politie heeft een speciale webpagina over discriminatie. [Website](#). Roze in blauw is het netwerk binnen de Nederlandse politie dat de belangen van homo's, lesbiennes, biseksuelen en transgenders vertegenwoordigt. [Website](#).
- IHLIA is dé erfgoedorganisatie op het gebied van LHBTIQ+ personen.

EEN KLACHT OVER DISCRIMINATIE MELDEN OF ADVIES VRAGEN?

RADAR is op verschillende manieren te bereiken:

Telefonisch: Via het telefoonnummer 010-4113911

Website: Via de website www.radar.nl, middels de knop 'discriminatie melden'

Email: Stuur een email naar info@radar.nl

App: Download de gratis app Discriminatiemelder. Verkrijgbaar in Play Store en iOS

Afspraak: Maak een afspraak op een van onze kantoren in: Tilburg (013-8200212), Den Bosch (073-7440118), Eindhoven (040-2491444) of Rotterdam (010-4113911)

Schriftelijk: Postbus 1812, 3000 BV Rotterdam

Zie de website www.discriminatie.nl voor de antidiscriminatievoorziening van uw gemeente.

Bronvermelding

Andriessen, I., Fernee, H., & Wittebrood, K. (2014). *Ervaren discriminatie in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. [Volledig document](#).

Andriessen, I., Hoegen Dijkhof, J.L., Van der Torre, A., Van den Berg, E., Pulles, I., Iedema, J. & De Voogd-Hamelink, M. (2020). *Ervaren discriminatie in Nederland II*, Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau. [Volledig document](#).

CBS (2022). *Veiligheidsmonitor 2021*. Den Haag / Heerlen: Centraal bureau voor de Statistiek (CBS). [Volledig document](#).

College voor de Rechten van de Mens (2023). *Monitor Discriminatiezaken 2022*. Utrecht: College voor de Rechten van de Mens. [Rapport](#).

FRA - European Union Agency for Fundamental Rights (2020) *A long way to go for LGBTI equality. EU LGBTI Survey II*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [Volledig document](#).

Huijnk, W. (2022). *Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa 2022*. Den Haag : Sociaal en Cultureel Planbureau. [Volledig document](#).

Huijnk, W., Damen, R. & Van Kampen (2022). *LHBT-monitor 2022. De leefsituatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen in Nederland*. Den Haag : Sociaal en Cultureel Planbureau. [Volledig document](#).

Inspectie van het Onderwijs (2016). *Omgaan met seksualiteit en seksuele diversiteit : Een beschrijving van het onderwijsaanbod van scholen*. Utrecht : Inspectie van het Onderwijs. [Volledig document](#).

Kamphuis, L. (2020). *LHBTI+ Acceptatie en Pride Amsterdam*. 1V Opiniepanel Rapport. Hilversum: Avrotros. [Volledig document](#).

Kuyper, L. (2016). *LHBT-monitor 2016 : Opvattingen over en ervaringen van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen*. Den Haag : Sociaal en Cultureel Planbureau. [Volledig document](#).

Kuyper, L. (2018). *Opvattingen over seksuele en genderdiversiteit in Nederland en Europa*. Den Haag : Sociaal en Cultureel Planbureau. [Volledig document](#).

Minister van OCW (2022). *Emancipatie: een opdracht voor ons allen. Emancipatienota 2022-2025*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. [Volledig document](#).

Min. voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media (2021). *Wet van 23 juni 2021 tot wijziging van een aantal onderwijswetten in verband met verduidelijking van de burgerschapsopdracht aan scholen in het funderend onderwijs*. [Volledig document](#).

Meijssen, e. & Van Hoof, J. (2022). *Regenbooggids voor gemeenten : Gemeentelijk beleid voor lhbt+ personen*. Utrecht: Movisie. [Volledig document](#).

Pizmony-Levy, O. (2018). *The 2018 Dutch National School Climate Survey Report. Research Report*. New York: Teachers College, Columbia University. [Volledig document](#).

augustus 2023

Van Beusekom, G. & Kuyper, L. (2018). *Lhbt-monitor 2018 : De leefsituatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen in Nederland*. Den Haag : Sociaal en Cultureel Planbureau. Volledig document.

Van Ditzhuijzen, J. & Reitzema, E. (2020). *Relationele en seksuele vorming in het basisonderwijs anno 2020 : Resultaten onderzoek onder schoolleiders*. Utrecht : Rutgers Kenniscentrum Seksualiteit. [Volledig document](#).

Walz, G.& Fiere, B. (2023). *Discriminatiecijfers in 2022: Een rapport over registraties van meldingen van discriminatie in Nederland*. Rotterdam/ Den Haag: Art.1/ Nationale Politie. [Volledig document](#).

www.yogyakartaprinciples.org (2007). *Yogyakarta Principles. Principles on the Application of International Human Rights Law in relation to Sexual Orientation and Gender Identity*. [Engelstalige officiële versie](#).

RADAR

Augustus 2023 (eerdere versies: maart 2021, februari 2020, november 2019, december 2018, november 2017, november 2016; november 2014)